

LUMIJOEN KUNTA
Perusturvalautakunta
Kunnankuja 1
91980 LUMIJOKI

LUMIJOEN KUNNAN OMAISHOIDONTUEN MYÖNTÄMISPERUSTEET

1.1.2020

VAMMAISTEN JA PITKÄAIKAISSAIRAIDEN OMAISHOIDON TUKI 1.1.2020 ALKAEN

Johdanto

Muutokset omaishoidon tuesta annettuun lakiin (937/2005, omaishoitolaki), sosiaalihuoltolakiin (1301/2014) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin (734/1992, asiakasmaksulaki) tulivat voimaan 1.7.2016. Muutosten tarkoituksena on kehittää omaishoitajien vapaa- ja sijaishoitajärjestelmää. Tavoitteena on parantaa omaistaan hoitavien henkilöiden tosiasiallisia mahdollisuuksia käyttää vapaitaan ja sitä kautta tukea hoitajien jaksamista. Vapaita koskevat muutokset koskevat eri sisältöisinä omaishoitosopimuksen tehneitä hoitajia ja ilman omaishoitosopimusta omaistaan tai läheistään hoitavia henkilöitä. Omaishoitosopimuksen tehneiden omaishoitajien jaksamista tuetaan myös omaishoitajien valmennuksella ja koulutuksella sekä lisäämällä omaishoitajien hyvinvointi- ja terveystarkastuksia.

Omaishoidolla tarkoitetaan vanhuksen, vammaisen tai sairaan henkilön hoidon ja huolenpidon järjestämistä kotioloissa omaisen tai muun hoidettavalle läheisen henkilön avulla. Omaishoidon tuki muodostuu tarvittavista palveluista hoidettavalle, omaishoitajalle maksettavasta hoitopalkkiosta, vapaista ja omaishoitajan hoitotehtävää tukevista palveluista. Omaishoitajalla tarkoitetaan omaista tai muuta hoidettavalle läheistä henkilöä, joka on tehnyt kunnan kanssa omaishoitosopimuksen. Omaishoidon tuella on tarkoitus mahdollistaa asiakkaan kotona asuminen sitä tukevine perus ja erityispalveluineen.

Omaishoidon tuesta tehdään omaishoidettavalle asiakaskohtainen päätös ja omaishoitajan kanssa tehdään toimeksiantosopimus. Päätös omaishoidon tuesta on voimassa toistaiseksi. Erityisestä syystä päätös voidaan tehdä määräaikaisena. Päätöstä sekä siihen liittyvää toimeksiantosopimusta voidaan tarvittaessa tarkistaa. Omaishoidon tuen päättymisestä tehdään päätös ja toimeksiantosopimus irtisanotaan.

Omaishoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi järjestetyistä palveluista peritään asiakasmaksuna sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) 6 b §:ssä määritelty asiakasmaksu 11,40 euroa/vuorokausi 1.1.2020.

Omaishoidon tuen myöntämisen edellytyksenä on hoidon sitovuus ja vaativuus. Diagnoosi pelkästään ei aina kuvaa asiakkaan todellista toimintakykyä tai hoidon ja huolenpidon tarvetta. Hoidon ja huolenpidon tarvetta ja sitovuutta arvioidaan toimintakyvyn kautta.

Omaishoitajan kriteerit

Hoitajaksi voidaan ottaa hoidettavan omainen tai muu hoidettavalle läheinen henkilö, jonka hoidettava hyväksyy hoitajakseen. Hoitajaksi voidaan ottaa täysi-ikäinen henkilö, joka kuntonsa ja terveydentilansa puolesta kykenee huolehtimaan hoito- ja palvelusuunnitelmassa sovituista hoidettavan tarpeista. Omaishoidon tuesta annetun lain (937/2005) 3 §:n mukaan tuen myöntämisedellytyksenä on, että hoitajan terveys ja toimintakyky vastaavat omaishoidon asettamia vaatimuksia. Omaishoidon tuen palkkion, palvelujen sekä tuen määrän ja tason arviointi tulee tapahtua hoidettavan hoidon ja huolenpidon määrän ja sitovuuden sekä hoitajan voimavarojen perusteella. Arvioitaessa tuen myöntämisen edellytyksiä selvitetään omaishoitajan tiedostamat hoitovastuun rajat sekä työn ja hoitajan voimavarojen yhteensovittaminen.

Joissain tapauksissa hoitaja saattaa itsekin olla niin huonokuntoinen, että hoitajan rooli on hänelle kohtuuton. Tällöin riski omaishoitajan uupumiseen ja kykenemättömyyteen vastata hoidettavan tarvitsemasta hoidosta ja huolenpidosta on suuri. Tällaisissa tapauksissa ei ole perusteita omaishoidon tuen myöntämiselle, jolloin omaishoitajan ja hoidettavan hyvinvoinnin turvaaminen toteutetaan järjestämällä heille muulla tavalla riittävä määrä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Mikäli hoitajalla on esim. dementoiva sairaus, vakavia mielenterveyden ongelmia, päihteiden väärinkäyttöä tai hoitajan ikä ja muu terveydellinen tila selvästi rajoittaa häntä toimimasta omaishoitajana, vaikka rinnalle arvioitaisiin riittävä määrä hoidettavalle tulevia palveluja ja tukea, omaishoidon tukea ei myönnetä.

Päätöstä tehtäessä tehdään kokonaisvaltainen arvio siitä, selviytyykö hoitaja omaishoitoon sisältyvistä tehtävistä. Tarvittaessa pyydetään lääkärin lausunto hoitajan terveydentilasta tai muu asiantuntijalausunto omaishoitajan kyvystä toimia omaishoitajana. Omaishoitajan vapaiden aikana hoitajan sijaiselta edellytetään täysi-ikäisyyttä. Alaikäisen hoidettavan omaishoitajan vapaan sijaisena ei voi pääsääntöisesti toimia samassa taloudessa asuva hoidettavan toinen huoltaja/vanhempi tai omaishoitajan puoliso.

Hoito ja palvelutarpeen arviointi

Asiakkaan hoidon ja palvelutarpeen arviointi tehdään kotikäynnillä haastattelemalla asiakasta ja omaishoitajaa. Lisäksi asiakkaalle tehdään RaiScreener - toimintakyvyn arviointi ja tarvittaessa muistitesti. Lapsen toimintakykyä verrataan saman ikäisen terveen lapsen toimintakykyyn (erillinen arviointilomake). Lapsella on sairaudesta tai vammasta johtuva erityisen hoidon tarve. Hoito on erittäin vaativaa ja sitovaa.

Omaishoidon toimeksiantosopimus

Omaishoitajan kanssa tehdään toimeksiantosopimus, johon liitetään hoidettavaa koskeva hoito- ja palvelusuunnitelma. Tuen maksamisen edellytyksenä on allekirjoitettu sopimus liitteineen. Omaishoitajan lakisääteinen vapaa sekä hoidettavalle annettavat muut palvelut kirjataan hoito- ja palvelusuunnitelmaan.

Omaishoidontuen palkkiot ja asiakasryhmät

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa vuosittain hoitopalkkion alimman määrän sekä vahvistaa palkkioihin sosiaaliturvakuluineen tehtävän indeksikorotuksen. Indeksikorotukset tehdään vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön ohjeiden mukaan. Hoitopalkkio voidaan maksaa alennettuna hoitajan pyynnöstä (esim. eläkkeeseen vaikuttava tuloraja huomioiden). Omaishoidon tukea koskevan lain mukaan palkkion taso määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden mukaan.

1. Asiakasryhmä 1   408,09 €/kk

Tähän ryhmään kuuluvat runsaasti hoitoa ja huolenpitoa tarvitsevat henkilöt, jotka tarvitsevat jatkuvaa apua ympärivuorokautisesti eivätkä voi asua yksin. Asiakkaat voivat kuitenkin selviytyä osittain itsenäisesti päivittäisistä toiminnoista. Hoitotyö sitoo hoitajan kokopäiväisesti.

Tähän ryhmään kuuluvat myös vuorohoitoa saavat asiakkaat, joiden hoidon tarve on 2 kohdan mukainen. Jotta oikeus omaishoidontuen palkkioon säilyy, vuorohoitoa voi olla kuitenkin enintään 14 vrk/kalenterikuukausi.

RaiScreener Maple 3

Lapset:

Hoitoisuuspisteet arviointilomakkeella 16-45 (keskivaikea tai vaikea haitta)

Kelan myöntämä hoitotuki tai vammaistuki

2. Asiakasryhmä 2   561,56 €/kk

Jatkuva ympärivuorokautinen hoidon tarve. Hoidettavuus on lähes samaa tasoa kuin pitkäaikaisessa ympärivuorokautisessa vaativassa hoidossa olevalle. Hoitotyö edellyttää pääsääntöisesti ympärivuorokautista työpanosta.

RaiScreener Maple 4-5

Lapset:

Hoitoisuuspisteet arviointilomakkeella 31-45 (vaikea haitta)

Kelan myöntämä hoitotuki tai vammaistuki

3. Asiakasryhmä 3   816,18 €/kk

Tähän ryhmään kuuluvat selvästi laitoshoidon tarvitsevat henkilöt. Ryhmään kuuluvat myös asiakkaat, joiden saattohoito tapahtuu kotona hoidettavan ja hänen omaistensa /läheistensä tahdon mukaisesti. Saattohoito perustuu lääkärin päätökseen. Hoitaja ei voi olla työssä, sairauslomalla eikä vuorotteluvapaalla. Laitoksessa tapahtuvan saattohoidon vaihtoehto, enintään puoli vuotta.

Lapset:

Hoitoisuuspisteet 31-45 (vaikea haitta)

Kelan myöntämä hoitotuki tai vammaistuki

Omaishoidontuen keskeytykset

Jos omaishoito hoidettavasta johtuvasta terveydellisestä syystä keskeytyy tilapäisesti, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy kuukauden kuluttua omaishoidon keskeytymisestä. Jos omaishoito keskeytyy omaishoitajasta aiheutuvasta syystä, hoitopalkkion maksaminen keskeytyy välittömästi. Omaishoitajan sairastuessa akuutisti kunta vastaa hoidettavan hoidon järjestämisestä. Omaishoidon tuen keskeytyksistä tulee ilmoittaa välittömästi kuntaan.

Omaishoitajan lakisääteiset vapaat

Omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kolme (3) vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Kunnan on huolehdittava hoidettavan hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan vapaan aikana. Jos omaishoidontukea saava on suunnitellusti ympärivuorokautisessa vuorohoidossa vähintään 1 viikon kuukaudessa, kyseinen hoito korvaa omaishoitajan lakisääteisen vapaan. Kunta voi jatkossakin järjestää omaishoitajalle myös edellä mainittuja kahta tai kolmea vuorokautta enemmän kokonaisia vapaapäiviä sekä alle vuorokauden pituisia virkistysvapaata.

Omaishoitajalla on oikeus pitää lain mukaiset vapaat säännöllisesti kuukausittain. Omaishoitaja voi myös sopia kunnan kanssa vapaapäivien säästämistä ja vapaan pitämistä pidempänä jaksona kerralla. Omaishoitajan on pidettävä vuoden aikana kertyneet vapaat viimeistään 31.3 seuraavaa vuotta.

Omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta

Omaishoitolakiin lisätyssä uudessa 3 a §:ssä säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää omaishoitajan hoitotehtävää tukevia palveluja. Pykälän 1 momentissa säädetään kunnan velvollisuudesta järjestää tarvittaessa omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta. Omaishoitajan hoitotehtävää tukevien palvelujen määrä ja sisältö kirjataan lain 7 §:n mukaiseen hoito- ja palvelusuunnitelmaan. Tarvittaessa kunta voi huolehtia valmennuksen ja koulutuksen aikaisesta sijaishoidosta.

Omaishoitajan valmennuksen tavoitteena on tukea omaishoitajuutta sekä kehittää omaishoitajaksi ryhtyvän henkilön valmiuksia omaishoitajana toimimisessa. Valmennuksessa voidaan käsitellä esimerkiksi omaishoitajan asemaan ja hyvinvointiin sekä kunnan ja omaishoitajan yhteistyöhön liittyviä kysymyksiä sekä toisaalta avustamisen ja hoivatyön perusteisiin liittyviä kysymyksiä. Valmennuksella voidaan edistää hoidon laatua ja varmistaa, että omaishoitajat toteuttavat hoidettavien toimintakykyä ylläpitäviä ja edistäviä toimintatapoja. Kunnan velvollisuus järjestää valmennusta koskee

omaishoitosopimuksen tehneitä omaishoitajia, mutta valmennusta voidaan järjestää jo ennen omaishoitotehtävän alkamista. Kunnan tehtävänä on valmennuksen järjestäminen, jolloin valmennuksen tuottamisesta voi vastata muukin toimija, kuten järjestö. Valmennusta koskevan säännöksen tarkoituksena on tukea omaishoitajien valmennuksen järjestämistä siten, että lähes kaikki uudet omaishoitajat valmennetaan tehtäväänsä. Omaishoitajien yksilölliset tilanteet vaihtelevat kuitenkin esimerkiksi valmiuksien ja muiden olosuhteiden mukaan siten, ettei valmennus ole ehdoton edellytys omaishoitosopimuksen tekemiselle, vaan kunnalla on mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan. Valmennuksen tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon myös omaishoitajan ja hoidettavan mielipide.

Omaishoitolain siirtymäsäännöksen mukaan omaishoitajan valmennusta koskevaa säännöstä sovelletaan vasta 1.1.2018 alkaen. Valmennuksen järjestämiseen liittyvä suunnittelu ja toiminnan laajentaminen voidaan kuitenkin käynnistää välittömästi lain voimaantultua.

Omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastukset

Omaishoitajille järjestetään hyvinvointi- ja terveystarkastuksia. Hyvinvointi- ja terveystarkastusten tavoitteena on omaishoitajien hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn arviointi, ylläpitäminen ja edistäminen sekä sairauksien ehkäiseminen ja tunnistaminen. Tarkastuksella tavoitellaan ongelmien tunnistamista ja hoitamista mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Samalla omaishoitajaa tuetaan tekemään hänen omaa terveyttään ja hyvinvointiaan edistäviä valintoja.

Omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastuksella tarkoitetaan kliinisillä tutkimuksilla tai muilla tarkoituksenmukaisilla ja luotettavilla menetelmillä suoritettua hyvinvoinnin, terveydentilan ja toimintakyvyn tarkastusta sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen liittyvää terveydentilan selvittämistä ja neuvontaa. Omaishoitajan hyvinvointi- ja terveystarkastuksen tekee terveydenhuollon ammattihenkilö, terveydenhoitaja.

Liitteet:

- RaiSreener-arvio
- Alle 16-vuotiaan hoitoisuusarviointi